

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Δήμητρα Σπυροπούλου, Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
dspyrp@pi-schools.gr
Χρυσάνθος Κόνταρης, Καθηγητής Πληροφορικής &
Τριανταφυλλιά Αντωνακάκη, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας

***Περίληψη:** Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι οικονομικοί δείκτες τους οποίους έθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ποιότητα της προσφερόμενης εκπαίδευσης, τη συνεργασία μεταξύ Δημόσιου Τομέα και Ιδιωτικών φορέων καθώς και την κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων. Στη συνέχεια σχολιάζονται τα αποτελέσματα της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας σε θέματα επάρκειας της χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και της συσχέτισης μεταξύ επαρκούς χρηματοδότησης και ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.*

***Λέξεις Κλειδιά:** Οικονομικοί δείκτες, Οικονομικοί πόροι, Ποιότητα εκπαίδευσης*

Εισαγωγή

Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση έχουν μακροπρόθεσμες αποδόσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να υπολογιστούν. Στις περισσότερες χώρες οι επενδύσεις αυτές είναι ευθύνη κυρίως του δημόσιου τομέα. Επειδή όμως τα δημόσια κεφάλαια είναι περιορισμένα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση και από τον ιδιωτικό τομέα. Για την αξιολόγηση της χορήγησης των οικονομικών πόρων δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις έννοιες της αποδοτικότητας (efficiency) και του αισθήματος δικαίου (equity), οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την ορθή διαχείριση του κρατικού προϋπολογισμού και τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσμα-

τικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων (European Commission, 2004α). Η πρώτη έννοια αφορά στη σχέση «εισροές-εκροές» στην εκπαίδευση, ενώ η δεύτερη στην υπόθεση ότι το σημερινό σχολείο επιβάλλεται να εντάξει μαθητές/τριες σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό πλαίσιο, ικανό να εξασφαλίσει την ισότητα ευκαιριών και την καλύτερη επιτυχία για όλους, αποκλείοντας περιορισμούς που παρουσιάζονται από εξωγενείς παράγοντες όπως η οικονομική κατάσταση της οικογένειας και η γεωγραφική θέση του τόπου κατοικίας (European Commission, 2004β). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα αποτελέσματα έρευνας, η οποία διεξήχθη από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, όπου διαπιστώνεται ότι η μαθητική διαρροή είναι μικρότερη, όταν οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι στην εκπαίδευση και κατάρτιση είναι μεγαλύτεροι (Ρουσέας & Βρετάκου, 2006).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με βασικό εργαλείο τους δείκτες που έθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ποιότητα της προσφερόμενης εκπαίδευσης, παρατίθενται στη συνέχεια στοιχεία που αφορούν στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Euridyce, 2005). Οι δείκτες αυτοί είναι :

α) Οι δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

β) Οι ιδιωτικές δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

γ) Το σύνολο των δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή/σπουδαστή ανά βαθμίδα εκπαίδευσης.

Οικονομικοί δείκτες

Στην Ελλάδα, οι δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση αυξάνονται σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Συνολικά για την περίοδο της οκταετίας 1995-2002 η αύξηση στη χώρα μας των δημοσίων δαπανών ως ποσοστού του Α.Ε.Π. ήταν πάνω από 30%, κάτι που αποδεικνύει ότι υπάρχει πρόοδος ως προς τους στόχους της Λισαβόνας. Σε σχέση, όμως, με τις επιδόσεις των 25 κρατών-μελών της Ε.Ε., οι οποίες αφορούν στον συγκεκριμένο δείκτη που κυμαίνεται λίγο πάνω από το 5% επί του συνολικού Α.Ε.Π. των κρατών-μελών, η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά κάτω από τον μέσο όρο κατέχοντας μια από τις τελευταίες θέσεις, παρά το γεγονός ότι σταδιακά βελτιώνει τη θέση της. Οι χώρες που παρουσιάζουν την καλύτερη επίδοση σε σχέση με τον συγκεκριμένο δείκτη είναι η Δανία, με ποσοστό 8,5% του Α.Ε.Π., καθώς και οι άλλες σκανδιναβικές χώρες, οι οποίες διακρίνονται για την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού τους συστήματος.

Σε ό,τι αφορά στις ιδιωτικές δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π., στην Ελλάδα οι οικονομικοί πόροι από ιδιωτικές δαπάνες είναι ι-

διαίτερα χαμηλοί και κυμαίνονται τα τελευταία χρόνια μεταξύ του 0,2% και 0,3% ως ποσοστό του Α.Ε.Π. για τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης συνολικά (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας-Ε.Σ.Υ.Ε. 2005). Ο μέσος όρος, αντίστοιχα, των 25 κρατών-μελών της Ε.Ε. βρίσκεται στο 0,6% του Α.Ε.Π. Από τις χώρες της Ε.Ε. ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά παρουσιάζουν η Γερμανία και η Μ. Βρετανία (1% και 0,8% αντιστοίχως), ενώ ορισμένα κράτη που συμμετείχαν τελευταία στην ευρωπαϊκή διεύρυνση παρουσιάζουν σημαντικά υψηλά ποσοστά, όπως η Κύπρος (σταθερά πάνω από 1%). Επίσης, οι μεγάλες διαφορές που επισημάνθηκαν αμβλύνονται σημαντικά, όταν η σύγκριση γίνεται σε επίπεδο εκπαιδευτικής βαθμίδας με δεδομένο ότι οι διαφορές αυτές εμφανίζονται κυρίως στο επίπεδο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Αναφορικά με το σύνολο των δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες, ο συγκεκριμένος δείκτης, αφορά στις δαπάνες ανά μαθητή/τρια και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης με αναγωγή σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (Μ.Α.Δ.), ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές των κρατών σε επίπεδα τιμών, επίπεδα διαβίωσης και δημογραφικής σύνθεσης. Στη χώρα μας το σύνολο δαπανών ανά μαθητή/τρια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι περίπου 40% υψηλότερο από αυτό της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, γεγονός που συμβαδίζει με τη διεθνή τάση. Επιπλέον ο δείκτης παρουσιάζει βελτίωση κατά το διάστημα μεταξύ 1995-2002. Η θετική μεταβολή οφείλεται αφενός στη σημαντική αύξηση των δαπανών σε πραγματικές τιμές και αφετέρου στη μείωση του αριθμού των μαθητών/τριών. Όμως, παρά τη σημαντική αύξηση των δαπανών ανά μαθητή/τρια σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η Ελλάδα παραμένει κοντά στον μέσο όρο της Ε.Ε. των 25. Συγκρίνοντας τα στοιχεία των εκπαιδευτικών βαθμίδων, διαπιστώνεται ότι οι δαπάνες ανά μαθητή αυξάνονται ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί στη διαφορετική αναλογία μαθητών – εκπαιδευτικών ανά βαθμίδα και στη διαφορά του κόστους για υποδομές και εξοπλισμούς εργαστηρίων. Η Ελλάδα διατηρεί μία σχετικά καλή αναλογία μαθητή – εκπαιδευτικού, με μέσο όρο ένας δάσκαλος ανά 13,5 μαθητές/τριες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ένας καθηγητής ανά 10,6 μαθητές/τριες στη Δευτεροβάθμια.

Η κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων στην ελληνική εκπαίδευση

Οι δαπάνες για την εκπαίδευση διακρίνονται σε δαπάνες παγίου κεφαλαίου και σε τρέχουσες δαπάνες. Οι δαπάνες παγίου κεφαλαίου αφορούν στα έξοδα κατασκευής και συντήρησης σχολικών κτιρίων και υποδομών, καθώς και στην προμήθεια και συντήρηση του εξοπλισμού. Οι τρέχουσες δαπάνες

σχετίζονται με αγαθά και υπηρεσίες για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας και περιλαμβάνουν μισθούς εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού, παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και μέσων, επιδοτήσεις, ενοικιάσεις κτιρίων, κ.ά.

Στην Ελλάδα, οι δαπάνες παγίου κεφαλαίου αντιπροσωπεύουν περίπου το 6,5% των συνολικών δαπανών για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι τρέχουσες δαπάνες, αντίστοιχα, αντιπροσωπεύουν περίπου το 93,5% των συνολικών δαπανών. Το ποσοστό των τρεχουσών δαπανών στην Ελλάδα είναι υψηλό σε σχέση με τα διεθνή δεδομένα. Το 92% περίπου των τρεχουσών δαπανών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αφιερώνεται σε μισθούς διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, ποσοστό που είναι από τα υψηλότερα της Ε.Ε. (Ε.Σ.Υ.Ε., 2005). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι οι μέσοι μισθοί του διδακτικού προσωπικού είναι από τους χαμηλότερους στην Ε.Ε. φαίνεται να οδηγεί σε αντιφατικά συμπεράσματα. Παράλληλα όμως, ο αριθμός μαθητών/τριών ανά εκπαιδευτικό είναι στην Ελλάδα από τους μικρότερους στην Ε.Ε., κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει αναλογικά μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών, γεγονός που δικαιολογεί τη σχετική δαπάνη.

Η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης γίνεται κυρίως σε κεντρικό επίπεδο, με μικρότερη συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών διοικητικών φορέων, φαινόμενο που παρατηρείται και στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. των 25. Από τα κεφάλαια που διατίθενται αρχικά σε κάθε επίπεδο διοίκησης, σημειώνονται μεταφορές κυρίως από το κεντρικό προς το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, χωρίς όμως να αλλάζει δραματικά η τελική εικόνα. Για την κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων στον χώρο της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν συλλογικά όργανα όπως η Νομαρχιακή ή Επαρχιακή Επιτροπή Παιδείας, η Δημοτική ή Κοινοτική Επιτροπή Παιδείας και η Σχολική Επιτροπή.

Συγχρηματοδότηση έργων εκπαίδευσης

Τα τελευταία χρόνια μεγάλα ποσά διατίθενται για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι και Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ). Στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι πραγματοποιήθηκαν έργα που αφορούσαν Προγράμματα Σπουδών, βιβλία και υποδομές των δύο αυτών βαθμίδων της εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1994-1999) προωθήθηκε η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση, χρηματοδοτήθηκαν οι σχολικές δραστηριότητες Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Υγείας, Α-

γωγή Καταναλωτή και επιμορφώθηκε μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών. Προωθήθηκαν, συγχρόνως, μέτρα ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών/τριών ειδικών κατηγοριών, όπως παλιννοστούντες, τσιγγανόπαιδες, μουσουλμανόπαιδες, άτομα με ειδικές ανάγκες (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2000).

Στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II συνεχίστηκαν ορισμένες από τις ενέργειες του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. I. Κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000-2006) δόθηκε έμφαση σε επιπρόσθετα μέτρα, όπως η καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας με εναλλακτικές μορφές μάθησης, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για όσους απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, η βελτίωση της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης και η προώθηση του επαγγελματικού προσανατολισμού και της σύνδεσης με την αγορά εργασίας (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2007).

Στην τέταρτη προγραμματική περίοδο (2007-2013) του Δ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αποτυπώνεται η στρατηγική επένδυσης στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των κοινωνιών της Ε.Ε. και γι' αυτό δίνεται ιδιαίτερο βάρος στον τομέα της εκπαίδευσης (ΥΠ.ΕΘ.Ο.Ο., 2007).

Κριτική ανασκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης

Τα ποσά που επενδύονται στην εκπαίδευση αποτελούν ένα μέτρο για την αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων. Οι δείκτες που αναλύθηκαν παραπάνω είναι δηλωτικοί των προθέσεων των κυβερνήσεων να δώσουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση ως μέσο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η επιτυχία ή αποτυχία μιας χώρας σε έναν δείκτη μπορεί να οδηγεί σε ορισμένα γενικά συμπεράσματα, αλλά όμως δεν είναι σίγουρο ότι αποτυπώνει πλήρως την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, στη χώρα μας με βάση τα επίσημα στοιχεία καταγράφονται τα χαμηλότερα ποσοστά ιδιωτικών δαπανών στην εκπαίδευση. Δεν συμπεριλαμβάνονται, βέβαια, ανεπίσημα στοιχεία που αφορούν κυρίως έξοδα νοικοκυριών για ιδιωτικά σχολεία, για φροντιστήρια και για ιδιαίτερα μαθήματα κατ' οίκον, κάτι που θα επέφερε διαφοροποίηση τόσο στον αντίστοιχο δείκτη όσο και στο σύνολο των δαπανών για την ελληνική εκπαίδευση, οι οποίες σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούσαν να καταχωρισθούν μεταξύ των υψηλότερων και όχι των χαμηλότερων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. (Παπαγεωργίου & Χατζηδήμα, 2003).

Επιπροσθέτως, οι μακροοικονομικοί δείκτες μπορούν να φανερώσουν τις προτεραιότητες και τη δυναμική βελτίωσης μιας χώρας σε έναν συγκεκριμένο τομέα, αλλά σε πολύ μικρό βαθμό οδηγούν σε συμπεράσματα σχετικά με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Η συνεχής αύξηση των δαπανών

για την εκπαίδευση είναι πάντα επιθυμητή και η σταθεροποίησή τους σε ένα ποσοστό άνω του 4% του Α.Ε.Π. θα αποτελούσε θετική εξέλιξη, η οποία όμως δεν εξασφαλίζει αυτόματα την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Πρέπει παράλληλα να ελέγχεται και να βελτιώνεται ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιούνται οι οικονομικοί πόροι, ώστε οι επενδύσεις που γίνονται να είναι αποτελεσματικές, προς όφελος της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα. Η περιγραφή, όμως, ενός συστήματος που θα αξιολογεί με κατάλληλη διαδικασία και κριτήρια ποιότητας την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης είναι ένα ακόμη θέμα σε διαδικασία εξέλιξης, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ωστόσο, μια προσπάθεια αξιολόγησης των ποιοτικών χαρακτηριστικών του εκπαιδευτικού συστήματος στη χώρα μας ως προς τη διαχείριση και κατανομή των οικονομικών πόρων και ως προς τη συνεργασία του Δημόσιου Τομέα και των Ιδιωτικών Φορέων πρέπει να κινηθεί με βάση τις παρακάτω παραδοχές:

α. Η διαχείριση των οικονομικών πόρων από όλα τα επίπεδα πρέπει να είναι ορθολογική.

β. Η κατανομή των οικονομικών πόρων να γίνεται με βάση τις προτεραιότητες και τους στόχους της εκπαίδευσης.

γ. Η διαχείριση των οικονομικών πόρων να βασίζεται στη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων.

Μέθοδος – Δείγμα

Με βάση τον παραπάνω προβληματισμό διατυπώθηκαν οι ερευνητικές υποθέσεις οι οποίες αποτέλεσαν και τους θεματικούς άξονες της ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας. Ο πρώτος θεματικός άξονας αφορά στην επάρκεια της χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων, ο δεύτερος στη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων από εναλλακτικές πηγές εσόδων και τέλος ο τρίτος άξονας στη σχέση μεταξύ της χρηματοδότησης και της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Το ερωτηματολόγιο και η συνέντευξη αποτέλεσαν τα βασικά εργαλεία της έρευνας. Οι επιμέρους ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, όπου ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει: α) με *Ναι* ή *Όχι*, β) με την επιλογή ενός μεταξύ επάλληλων επιπέδων διαφορετικού βαθμού συμφωνίας και γ) με την επιλογή μίας ή περισσότερων εναλλακτικών απαντήσεων.

Η συνέντευξη ήταν ατομική, ημι-δομημένη και διάρκειας μίας ώρας. Οι βασικές ερωτήσεις της συνέντευξης εξειδικεύτηκαν ανάλογα με την ομάδα στόχου και αφορούσαν πτυχές και στοιχεία που δεν μπορούσαν να αποτυπωθούν με τις κλειστές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων.

Οι ομάδες στόχοι που έλαβαν μέρος στην έρευνα ήταν:

- Τα Διοικητικά Στελέχη της Εκπαίδευσης: Διευθυντές/τριες Εκπαίδευσης και Προϊστάμενοι Γραφείων(90).
- Οι Διευθυντές/τριες των Σχολικών Μονάδων του δείγματος (97) και οι Εκπαιδευτικοί (971).
- Οι Γονείς των μαθητών/τριών των σχολικών μονάδων του δείγματος (1172).

Αποτελέσματα

Σε ό,τι αφορά στην επεξεργασία των αποτελεσμάτων, αρχικά αναλύονται τα δεδομένα της ποσοτικής έρευνας και στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια ερμηνείας των αποτελεσμάτων με βάση τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας.

1ος Άξονας: Επάρκεια χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων

Η πρώτη ερώτηση επικεντρώθηκε στο κατά πόσο είναι επαρκής η χρηματοδότηση των σχολείων για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών τους. Η ερώτηση απευθύνθηκε στα Διοικητικά Στελέχη και στους Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων. Παράλληλα, οι Διευθυντές /τριες των σχολικών μονάδων ερωτήθηκαν αν η διάθεση οικονομικών πόρων για την υλοποίηση Καινοτόμων Προγραμμάτων κρίνεται ικανοποιητική. Από την επεξεργασία των δεδομένων διαπιστώνεται ότι ένα μικρό ποσοστό των Διοικητικών Στελεχών (7%) δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων περιοχής ευθύνης τους είναι πολύ ικανοποιητική για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών τους, ενώ στην πλειονότητά τους (67%) οι ερωτηθέντες δηλώνουν ότι είναι αρκετά ικανοποιητική. Αντιθέτως ένας σχεδόν στους τέσσερις (24%) επισημαίνει ότι δεν είναι επαρκής η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων. Στην ίδια ερώτηση ένα μικρό ποσοστό Διευθυντών/τριών σχολικών μονάδων (8%) απαντούν ότι η χρηματοδότηση για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών είναι πολύ ικανοποιητική και ένας σχεδόν στους δύο Διευθυντές/τριες (45%) απαντά ότι η χρηματοδότηση είναι αρκετά ικανοποιητική. Αντιθέτως, ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό Διευθυντών/τριών (37% και 8%) επισημαίνουν ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων είναι ελάχιστη ή καθόλου ικανοποιητική. Από τα παραπάνω διαπιστώνεται μια αντίθεση μεταξύ των απόψεων των Διοικητικών Στελεχών και των Διευθυντών/τριών καθώς οι μισοί περίπου Διευθυντές /τριες δηλώνουν ότι η χρηματοδότηση είναι ανεπαρκής. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι τα Διοικητικά Στελέχη της εκπαίδευσης δεν γνωρίζουν τις

πραγματικές ανάγκες των σχολικών μονάδων ή δεν είναι ενημερωμένοι για τις έκτακτες ανάγκες που προκύπτουν στις σχολικές μονάδες. Επιπλέον, η διαφοροποίηση των απόψεων των Διευθυντών/τριών περί επαρκούς ή μη επαρκούς χρηματοδότησης ενδεχομένως να οφείλεται σε αντικειμενικούς παράγοντες, που σχετίζονται με το μέγεθος της σχολικής μονάδας, την παλαιότητα του κτιρίου, κ.α. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά μέλους Νομαρχιακής Επιτροπής Παιδείας, ο οποίος δήλωσε ότι: «οι αρμόδιες επιτροπές της τοπικής αυτοδιοίκησης ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στα όποια οικονομικά αιτήματα των σχολικών μονάδων αλλά πολλοί Διευθυντές/τριες σχολικών μονάδων προτιμούν να αποταμιεύουν τα χρήματα για περιπτώσεις ανάγκης, να δημιουργούν δηλαδή ένα σημαντικό αποθεματικό», γεγονός που χρήζει επιπλέον διερεύνησης.

Σε ό,τι αφορά στη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων για την υλοποίηση Καινοτόμων Προγραμμάτων, λιγότερο από ένας στους πέντε Διευθυντές/τριες αναφέρει ότι είναι ικανοποιητική. Αντιθέτως, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (77%) δηλώνει ότι δεν είναι επαρκείς οι οικονομικοί πόροι που διατίθενται για την υλοποίηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων.

2ος Άξονας: Χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων από εναλλακτικές πηγές εσόδων

Η επόμενη ερώτηση αφορά στο αν και κατά πόσο οι σχολικές μονάδες χρηματοδοτούνται από εναλλακτικές πηγές εσόδων, όπως ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, οι τυχόν χορηγίες ή δωρεές, τα προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Η ερώτηση απευθύνθηκε στους Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων. Από την αποδελτίωση των απαντήσεων διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων από εναλλακτικές πηγές εσόδων είναι περιορισμένη. Πράγματι, μόνο το 9% των συμμετεχόντων στην έρευνα Διευθυντών/τριών απαντά ότι η χρηματοδότηση από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων είναι πολύ έως αρκετά ικανοποιητική. Από χορηγίες ή δωρεές μόνον ένας Διευθυντής απαντά ότι η χρηματοδότηση είναι πολύ ικανοποιητική, ενώ οκτώ Διευθυντές απαντούν αρκετά. Τέλος, σε ό,τι αφορά στη συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. μόνον τέσσερις Διευθυντές/τριες απαντούν ότι η χρηματοδότηση είναι πολύ ικανοποιητική ενώ έξι απαντούν ότι είναι αρκετά ικανοποιητική.

Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας προκύπτει, επίσης, ότι οι Σύλλογοι Γονέων και Κηδεμόνων χρηματοδοτούν ως επί το πλείστον τις σχολικές εκδηλώσεις, τις εκδρομές και τις αθλητικές δραστηριότητες. Επιπλέον, οι περισσότεροι Διευθυντές/τριες δεν αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την ε-

ξεύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων ούτε και διαθέτουν τις σχολικές εγκαταστάσεις για ιδιωτικές εκδηλώσεις με σκοπό την άντληση πρόσθετων πόρων. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός Διευθυντή της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ο οποίος δηλώνει ότι «...ο ιδιωτικός τομέας θα αλλοιώσει τον δημόσιο χαρακτήρα της σχολικής μονάδας, ζητώντας ανταλλάγματα για τη χορηγία του». Σε ό,τι αφορά στη συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε προγράμματα του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ., η υλοποίησή των τελευταίων απαιτεί την κινητοποίηση του Διευθυντή/τριας και του Συλλόγου Διδασκόντων της σχολικής μονάδας, οι οποίοι είτε δεν ενημερώνονται είτε δεν επιθυμούν να συμμετέχουν σε ανάλογα προγράμματα.

3^{ος} Άξονας: Σχέση της χρηματοδότησης και της ποιότητας της εκπαίδευσης

Οι ερωτήσεις του τρίτου άξονα απευθύνθηκαν στα Διοικητικά Στελέχη, στους Διευθυντές/τριες και στους Εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων του δείγματος καθώς και στους Γονείς των μαθητών/τριών.

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων με την ακόλουθη πρόταση: «Η επαρκής χρηματοδότηση των σχολείων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης». Από την αποδελτίωση των δεδομένων διαφαίνεται ότι το 37% των Διοικητικών Στελεχών δηλώνουν ότι η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει πολύ την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και το 56% δηλώνουν ότι επηρεάζει αρκετά. Αναφορικά με τους Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών των σχολικών μονάδων (92%) δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει πολύ έως αρκετά την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Σε ό,τι αφορά στους εκπαιδευτικούς περισσότεροι από ένας στους δύο (57%) θεωρούν ότι η χρηματοδότηση επηρεάζει πολύ την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς (36%) δηλώνει ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει αρκετά την ποιότητα της εκπαίδευσης. Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται, επίσης, ότι η συσχέτιση μεταξύ χρηματοδότησης και ποιότητας της εκπαίδευσης βρίσκει σύμφωνους όλους σχεδόν τους εκπαιδευτικούς, ανεξάρτητα από την βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν, την αστικότητα της σχολικής μονάδας και τα χρόνια υπηρεσίας.

Σε ό,τι αφορά στους γονείς, έξι στους δέκα (60%) δηλώνουν ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει πολύ την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (28%) δηλώνει ότι την επηρεάζει αρκετά. Ωστόσο, ένας στους δέκα γονείς (9%) απάντησε ότι η χρηματοδότηση δεν επηρεάζει την

ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, υποδηλώνοντας ενδεχομένως ότι η επαρκής χρηματοδότηση δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που συμβάλλει στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν στον βαθμό συμφωνίας των συμμετεχόντων σχετικά με τους τομείς που πρέπει να αυξηθεί η χρηματοδότηση, όπως η εκπαιδευτική έρευνα, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι υποδομές και οι μισθοί των εκπαιδευτικών, ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα της εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα :

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την ερευνητική υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα της εκπαιδευτικής έρευνας, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;». Η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών (92%) και των εκπαιδευτικών (86%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ έως αρκετά η χρηματοδότηση για έρευνες που αφορούν στην εκπαίδευση. Την ίδια άποψη εξέφρασε και το 85% των γονέων. Επιπλέον, ένα μικρό ποσοστό (7%) των εκπαιδευτικών και των γονέων αντίστοιχα δηλώνει ότι η εκπαιδευτική έρευνα θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί λίγο. Σε ό,τι αφορά στην ηλικία, στην υπηρεσιακή κατάσταση και στην προϋπηρεσία δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων των εκπαιδευτικών. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η διαφοροποίηση των απόψεων των εκπαιδευτικών με βάση την αστικότητα και τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν. Πράγματι, οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αστικών περιοχών δηλώνουν σε ποσοστό 50% ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση για την εκπαιδευτική έρευνα, αυτοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ημιαστικών περιοχών δηλώνουν το ίδιο σε ποσοστό 40%, ενώ οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε Γενικά Λύκεια και στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση δηλώνουν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση σε ποσοστό 51% και 42% αντίστοιχα.

Η τρίτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;». Η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών (74%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό 23% επιλέγει την κατηγορία «αρκετά». Σε ό,τι αφορά τους εκπαιδευτικούς, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (73% και 22%) δηλώνει ότι πρέπει να διατεθούν περισσότεροι οικονομικοί πόροι στον τομέα της επιμόρφωσης. Αναλυτικότερα, από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών προκύπτει ότι εκείνοι που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην αύξηση της χρηματοδότησης για την επιμόρφωση είναι ηλικίας από 30 έως 40 ετών (76%) έναντι των νεότερων (66%), έχουν προϋ-

πηρεσία 6 έως 15 έτη (77%) έναντι αυτών με προϋπηρεσία έως πέντε έτη (67%) και διδάσκουν σε Γενικά Λύκεια (77%) έναντι εκείνων που διδάσκουν στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση (64%). Αναφορικά με τις απόψεις των γονέων στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων γονέων (60%) δηλώνει ότι οι πόροι για την επιμόρφωση πρέπει να αυξηθούν πολύ και ένα ποσοστό 27% των ερωτηθέντων γονέων δηλώνει αρκετά. Σε ό,τι αφορά στους γονείς, διαφαίνεται ότι όσο ανώτερο είναι το μορφωτικό επίπεδό τους τόσο περισσότερο αναγνωρίζουν την αξία της επιμόρφωσης. Πιο συγκεκριμένα γονείς που είναι απόφοιτοι ανώτερης ή ανώτατης σχολής (68%) έναντι των γονέων που είναι απόφοιτοι Δημοτικού (45%).

Η τέταρτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα των υποδομών των σχολικών μονάδων, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;». Η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών δηλώνει ότι η χρηματοδότηση στον τομέα που αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων, πρέπει να αυξηθεί πολύ έως αρκετά (73% και 25% αντίστοιχα). Παρομοίως, σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν (77% και 19%) αντίστοιχα ότι θα πρέπει να διατεθούν περισσότεροι οικονομικοί στην υλικοτεχνική υποδομή. Σε ό,τι αφορά στις απόψεις των γονέων στο ίδιο ερώτημα, ένα σημαντικό ποσοστό 67% δηλώνει ότι η χρηματοδότηση για την υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων πρέπει να αυξηθεί πολύ, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (21%) δηλώνει αρκετά.

Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας και σε συνδυασμό με το μέρος της έρευνας που αφορούσε στις υποδομές των σχολικών μονάδων, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αποτυπώνουν στις απαντήσεις τους τις ελλείψεις που αφορούν σε κτιριακές υποδομές και εργαστηριακό εξοπλισμό, στην ανάγκη για τον εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών και στην έλλειψη πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της υπεύθυνης σχολικής βιβλιοθήκης ενός σχολείου, η οποία αναφέρει ως σημαντικά προβλήματα της παρεχόμενης εκπαίδευσης την έλλειψη χώρου καθώς και την έλλειψη χρηματοδότησης για την αγορά νέων βιβλίων στη σχολική μονάδα που εργάζεται. Εξίσου σημαντική είναι όμως και η ελλιπής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων για εργαστηριακό εξοπλισμό. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός εκπαιδευτικού: «...*απαιτείται να βελτιωθούν οι σχολικές υποδομές, ώστε η διδασκαλία να γίνει λιγότερο θεωρητική και πιο ευχάριστη*». Σε ό,τι αφορά στον τρόπο διαχείρισης των οικονομικών πόρων σε θέματα υλικοτεχνικής υποδομής, από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας προκύπτει ότι οι γονείς δηλώνουν ότι δεν είναι μεν ενημερωμένοι σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης των οικονομικών πόρων του σχολείου σε θέματα υλικοτεχνικής

υποδομής, ωστόσο έχουν την αίσθηση ότι γίνεται καλή διαχείριση των χρημάτων που διατίθενται στις σχολικές μονάδες.

Η πέμπτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθούν οι μισθοί των εκπαιδευτικών, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;». Η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών (80%) απαντά ότι οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν πολύ και ένα σχετικά μικρό ποσοστό (16%) απαντά ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Από τις συνεντεύξεις των Διευθυντών/τριών των σχολικών μονάδων του δείγματος σε ερώτηση που αφορούσε στο δίπολο «αύξηση του μισθού - αύξηση των ωρών διδασκαλίας», χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός Διευθυντή Λυκείου, ο οποίος επισημαίνει ότι: «...δίνοντας καλύτερους μισθούς στους εκπαιδευτικούς και έχοντας παραπάνω διδακτικές ώρες, η δημόσια παιδεία θα προσφέρει όλο το δυναμικό που έχει να προσφέρει, χτυπώντας αποτελεσματικά την παραπαιδεία». Στην ίδια ερώτηση η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (77%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθούν οι μισθοί πολύ, ενώ ένα ποσοστό 18% απαντά ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Αναλυτικότερα, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών (81%), ηλικίας από 41 ετών και πάνω, θεωρεί ότι ο μισθός τους πρέπει να αυξηθεί πολύ, σε αντίθεση με νεότερους σε ηλικία εκπαιδευτικούς (64%). Επιπλέον, οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί (79%), σε αντίθεση με τους αναπληρωτές (68%), είναι εκείνοι που θεωρούν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ ο μισθός τους. Την ίδια ανάγκη εκφράζουν οι εκπαιδευτικοί (81%) με 15 έτη υπηρεσίας και πάνω, σε σχέση με αυτούς (68%), που έχουν λιγότερη προϋπηρεσία, οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (79%) έναντι των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση (67%), και, τέλος, οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αστικών περιοχών (79%) έναντι αυτών που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αγροτικών περιοχών (71%). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί ανεξάρτητα από το αν τάσσονται υπέρ (78%) ή κατά (78%) της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου, στην πλειονότητά τους δηλώνουν ότι ο μισθός τους πρέπει να αυξηθεί πολύ.

Σε ό,τι αφορά στην αμοιβή των εκπαιδευτικών, οι απαντήσεις των γονέων είναι μοιρασμένες. Περίπου ένας στους τρεις (30%) δηλώνει ότι οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν πολύ και περισσότεροι από ένας στους τρεις (37%) δηλώνουν ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένας σχεδόν στους πέντε γονείς (18%) δηλώνει πως οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν λίγο, ενώ ένα μικρό ποσοστό (7%) δηλώνει ότι δεν χρειάζεται καθόλου αύξηση. Η εργασία και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων φαίνεται ότι επηρεάζει τις απόψεις τους σχετικά με το θέμα της αύξησης του μισθού των εκπαιδευτικών. Πράγματι, διαπιστώνεται

σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων των γονέων που εργάζονται στο δημόσιο (42%) σε σχέση με αυτούς που είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (25%) και αυτών που είναι απόφοιτοι ανώτερης ή ανώτατης σχολής (41%) έναντι των αποφοίτων του Δημοτικού Σχολείου (19%). Συνεπώς, αυτοί που συμφωνούν με την αύξηση της χρηματοδότησης στους μισθούς των εκπαιδευτικών είναι οι γονείς που εργάζονται στο δημόσιο και έχουν ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση. Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι οι γονείς κρίνουν την αύξηση των μισθών των εκπαιδευτικών ως λιγότερο σημαντική σε σχέση με τους άλλους τομείς.

Ερμηνεία Αποτελεσμάτων - Συμπεράσματα

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται ότι, στο θέμα της χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων σημειώνεται μια αντίθεση απόψεων μεταξύ Στελεχών της εκπαίδευσης και Διευθυντών/τριών σχολικών μονάδων καθώς και μεταξύ μελών των Νομαρχιακών Επιτροπών Παιδείας και Διευθυντών σχολικών μονάδων, η οποία ενδεχομένως να οφείλεται στην έλλειψη συγκεκριμένων κριτηρίων με βάση τα οποία οι εμπλεκόμενοι έκριναν το επίπεδο της χρηματοδότησης.

Η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων μέσω της αναζήτησης εναλλακτικών πόρων χρηματοδότησης δεν δείχνει να έχει ενταχθεί στην κουλτούρα των περισσότερων σχολικών μονάδων, όπως δηλώνουν οι Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων. Βέβαια, είναι ελπιδοφόρο το γεγονός ότι μικρό ποσοστό των σχολικών μονάδων αξιοποιεί, έστω και σε μικρό βαθμό, κάποιους από αυτούς τους εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης, διότι το όφελος δεν είναι η μικρή οικονομική συνεισφορά του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων για την κάλυψη των αναγκών της σχολικής μονάδας, αλλά η εμπλοκή των γονέων στη σχολική διαδικασία και στο ό,τι οι γονείς από αποστασιοποιημένοι παρατηρητές της σχολικής πραγματικότητας γίνονται μέτοχοι αυτής.

Η αναζήτηση πόρων από χορηγούς ή η όποια εξωσχολική χρηματοδότηση συνάντησε εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις. Η αναφορά και μόνο της λέξης «χορηγός» έγειρε έντονες ενστάσεις από σημαντική μερίδα των ερωτηθέντων, οι οποίοι εκφράζουν επιφυλάξεις για την εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων με την αιτιολογία ότι ενδεχομένως οι χορηγίες θα αλλοιώσουν το δημόσιο χαρακτήρα της σχολικής μονάδας. Υπήρξαν, όμως, και περιπτώσεις σχολικών μονάδων, όπου μικρές επιχειρήσεις της τοπικής κοινωνίας συνέδραμαν τις σχολικές μονάδες, προσφέροντας γραφικό υλικό ή συνεισφέροντας στα έξοδα αθλητικών εκδηλώσεων, είτε με πρωτοβουλία του Διευθυντή της σχολικής μονάδας είτε με

πρωτοβουλία μελών του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και με τη σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή. Η οικονομική συνεισφορά, όμως, αυτών των επιχειρήσεων δεν μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι ήταν χρηματικού μεγέθους που να επιλύει σημαντικά οικονομικά προβλήματα της σχολικής μονάδας, έδειξε όμως να ενδυναμώνει τις σχέσεις της τοπικής κοινωνίας με τη σχολική κοινότητα και να κάνει τους ευρύτερους παράγοντες του τοπικού μικρόκοσμου κοινωνούς του έργου που συντελείται εντός της σχολικής μονάδας.

Η αναζήτηση πόρων μέσω της συμμετοχής του σχολείου σε προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. βοηθά όχι μόνο την υλοποίηση προγραμμάτων αλλά προσφέρει τη δυνατότητα να αποκτήσουν εξοπλισμό (projectors, laptops). Οι συνήθεις αιτιολογίες για τη μη υλοποίηση ανάλογων προγραμμάτων είναι η ανεπαρκής ενημέρωση των σχολικών μονάδων, ο χρόνος και ο κόπος που απαιτείται για τη συμπλήρωση ενός μεγάλου όγκου δικαιολογητικών. Επιπλέον, η συμμετοχή σε προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται και πάλι από την κινητοποίηση του Διευθυντή/τριας της σχολικής μονάδας και των εκπαιδευτικών που θα αναλάβουν την υλοποίησή τους. Συνεπώς, ο κοινός παρανομαστής όλων των παραπάνω και ο καταλυτικός παράγοντας που μπορεί να οδηγήσει μια σχολική μονάδα στην αναζήτηση εναλλακτικών πόρων χρηματοδότησης είναι καταρχήν η δεκτικότητα κυρίως του Διευθυντή/τριας ης σχολικής μονάδας και των εκπαιδευτικών.

Επομένως η προστιθέμενη αξία σε αυτές τις περιπτώσεις δεν είναι η κάλυψη οικονομικών αναγκών, αλλά η εξωστρέφεια της σχολικής μονάδας και η εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία της τοπικής κοινότητας και του ευρύτερου κοινωνικού περιγύρου.

Τέλος, κοινή πεποίθηση όλων των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτελεί η αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ της αναβάθμισης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης με την αύξηση της χρηματοδότησης. Ειδικότερα, όλοι οι ερωτηθέντες θέτουν την υλικοτεχνική υποδομή ως πρώτη προτεραιότητα για την επιπλέον χρηματοδότηση, δεύτερη την επιμόρφωση, τρίτη την αμοιβή των εκπαιδευτικών και τέταρτη την αύξηση της χρηματοδότησης στον τομέα της εκπαιδευτικής έρευνας.

Βιβλιογραφία

- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, 2005. *Περιφερειακοί Λογαριασμοί 1995-2002*.
European Commission, 2004a. *Implementation of «Education & Training 2010»*. Work Programme: Working Group E «Making the best use of resources»: A European toolbox of policy measures.

European Commission, 2004b. *Implementation of «Education & Training 2010»*. Work Programme: Working Group E «Making the best use of resources»: Progress Report, December 2004.

Eurydice, 2005. *Key Data on Education in Europe*.

Παπαγεωργίου, Π. & Χατζηδής, Σ. 2003. *Εισαγωγή στην Οικονομική των Ανθρώπινων Πόρων και της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Σταμούλη.

Ρουσέας, Π. & Βρετάκου, Β. 2006. *Η Μαθητική Διαρροή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο, Ενιαίο Λύκειο, Τ.Ε.Ε.)*. Αθήνα: Επτάλοφος.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2000. *Έργο Σταθμός για την Ελληνική Παιδεία. Αναλυτική παρουσίαση του συνόλου των ενεργειών του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης*.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2007. *Στοιχεία έτους 2007 για το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ (2000-2006) ανά άξονα προτεραιότητας*.

ΥΠ.ΕΘ.Ο.Ο., 2007. *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013. Στοιχεία για το Δ' Κ.Π.Σ.*